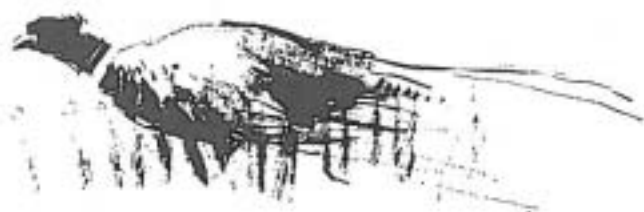


# HET OPFOKKEN VAN plm. 200 JACHTFAZANTEN



Na zes weken gaan de fazanten naar het van ongedierte vrije veld. Ze moeten van ren naar ren, om zo te zeggen van huis naar huis.

De ren in het veld hoeft niet groot, sterk of hoog te zijn, bijvoorbeeld 8 x 2 m en dan hebben de fazanten voor hun gevoel een loop van 8 x 8, al is het maar in één richting.

Men kan hem voor jaren maken en laten staan, of telkens afbreken, waarvan men de voordelen begrijpt. Hierin maakt men direct aan de voorkant een kuil van 1½ x 1½ meter en 20 tot 30 cm diep. Overdek met stokken of latten, dicht tegen elkaar aan en daar overheen plastic of grasplaggen.

Dicht alles af met zand zodat nergens een lichtstraaltje doorkomt, dus een donkere kuil.

In het midden, aan de voorkant van de kuil, is een kleine, nauwe ingang die tevens als uitgang dient en waar amper een fazant door kan. Men doet hierin plm. 25 fazanten, welke men in manden, of hol geweven jutezakken kan aanvoeren. Zodra de laatste er in is, verwijdert men zich, waarna de fazanten langzaam één voor één naar het licht komen en rustig de ren binnestappen.

Door dit systeem kan men de gehele dag door de fazanten naar de ren brengen en vliegen ze niet naar boven, maar lopen rustig naar achteren en beginnen aan het rijkelijk daarin voorhanden zijnde meel en graanvoer te vreten. Want, gaan ze op transport, dan moeten ze een lege maag hebben om broeien te voorkomen.

Boven over de ren spant men gaas of een net en enkele vierkante meters plastic zeil (1,5 x 1,5 m), wanneer er continue enkele dagen regen komt, ze een plek hebben waar ze zich iets kunnen beschermen. Immers, de beschutting die ze in de natuur kunnen vinden, hebben ze in dat hok niet. Ook kan men hieronder de automatische meelvoederbak zetten, die ze gewoon zijn, zodat deze dus tevens droog staat. Ik heb deze voederbakken ook gezien met halverhoogte een kap er omheen tegen de regen, welke zeer doelmatig waren.

Voor water in de ren moet natuurlijk gezorgd worden. Na een halve dag laat men er reeds enkele uit de ren en iedere dag wat meer. De laatste vier laat men vastzitten als blijvende lokkers.

Men voert ze nu rondom de ren met vooral volop meelvoer en met alle mogelijke lekkernijen, zijnde een combinatie van fazantenkuikenzaad en fazantengraan. Dit laatste hebben ze reeds in de laatste week in het hok leren vreten. Het meelvoer mag nooit ontbreken want het kan best zijn, dat in bepaalde jachtvelden juist die bestanddelen niet te vinden zijn, welke wel in het meelvoer aanwezig zijn. De grond kan na een tijd „fazantenvoermoe" zijn. Ontbreekt het hun ergens aan, dan gaan ze op verkenning,

om dat te vinden. Men moet ze dus nu in het veld zien te houden en daarom bijvoeren met voer dat ze elders waarschijnlijk niet zullen vinden maar wat nodig is om ze aan de plaats te binden.

Het loslaten en het plaatsen der ren geschiedt natuurlijk in die bossen, welke in het veld typische fazantenbossen zijn en fazantendriften moeten worden.

Daar moet de overdekte voerplaats ook aanwezig zijn. Men mag niet te weinig overdekte voerplaatsen hebben, anders zitten de fazanten alleen in de driften waar deze zich bevinden.

De overdekte voerplaats is onmisbaar en is het tehuis van de fazant. Hij kan nu eenmaal niet aan zijn lot worden overgelaten. Deze overdekte voerplaats is aan de voorkant plm. 80 cm en de achterkant plm. 40 cm hoog. Aan de voorkant 3 m breed en de zijkant 2 m diep. Met zwart plastic, rietmatten, dennentakken, planken etc. kan deze afgedekt worden. Het regenwater moet goed kunnen aflopen en strooi er kaf of haksel onder. Deze vaste voerplek moet goed verdekt in het bos opgesteld zijn en niet in de buurt van hoge bomen, van waaruit de havik rustig zijn slag kan slaan. Er moet plm. 3 m uitloop zijn, zodat er geen plotselinge aanval kan plaatsvinden en er tijd is om iets te zien aankomen en weg te kunnen. De hennen die de voerplaatsen kennen en na de jacht overblijven, kunnen kerngezonde dieren zijn. Zij zullen het gehele jaar door deze voerplekken bezoeken en dan ook grote, sterke en vroege tomen voortbrengen. Het voer hieronder blijft bijna alleen voor de fazanten. Duiven en markollen gaan hier niet onder.

Men moet er echter voor zorgen dat, wanneer de fazanten naar de overdekte voerplaatsen komen, zij ook steeds voer vinden. Zet er dus ook een automatische (ton) meelvoer bij. Want bedenk wel, honger en gebrek aan iets brengt de fazant op verre wegen.

Uit de aard der zaak mag men wel rechts en links vanaf de voerplek een baan maken en hierop meer graanvoer strooien; dit is zelfs prima (het beste nog iedere dag op de zelfde tijd iets brengen. *Eerst sluiten*, zijn ze dan iets afgedwaald dan worden ze herinnerd aan voer en trekken weer op huis aan). Maar onder de overdekking moet altijd meelvoer zijn. Geeft men alleen graan en de grond is na enige tijd fazantenvoermoe, dan is de voeding met graan te eenzijdig, precies als bij het opfokken der kuikens, en het trekken en zoeken begint.

Men zegt wel, ze blijven te dicht in de buurt, ze hebben het te gemakkelijk en hebben niet de behoefte om hun eigen kost te zoeken, maar dat is voor een behoorlijke bezetting ook nodig. Het is te begrijpen dat, wanneer de bezetting ver boven de natuurlijke dichtheid uitkomt, de fazanten gaan vechten om elke lekkernij, wanneer deze niet in voldoende mate aanwezig is en dat ze dan

proberen deze verderop te vinden. Juist tot aan de jacht moeten de lekkernijen het doen, om ze bij elkaar te houden. Als in de winter nergens iets meer te vinden is, zou men het kunnen wagen, mindere kwaliteit te geven. Ook dan bestaat echter de mogelijkheid, dat ze gaan zoeken, om het benodigde voedsel te vinden.

Wie zegt dat ze van deze ontdekkingsreis terugkomen? Een fazant kent geen jachtgrens en wie treft de schuld? Met goed voer behoudt men de fazanten, hetgeen de bedoeling van het geheel is.

Kan men er niet voor zorgen dat het ongedierte is en blijft opperuiemd, kan men geen tijd opbrengen om de fazanten te voeren en goed te voren, dan moet men ze kort voor de jacht loslaten, anders zijn de verliezen veel te groot.

Het fokken van fazanten is gemakkelijker en vereist weinig tijd, doch het behouden van de fazanten in het veld vereist veel tijd en zorg. De grote tegenslagen komen bij de meesten in het veld. „We laten zoveel los en schieten maar wat", wordt dan gezegd. Hopelijk is het duidelijk waarom.

Er zijn twee systemen voor het loslaten van gefokte fazanten, met beide hun voor- en nadelen:

- a. na de leeftijd van zes weken;
- b. korffer voor de jacht dag loslaten.

**De voordelen** van loslaten bij een leeftijd van zes weken zijn:

1. Ze hebben bij de opvoeding nog weinig gekost en vreten in het veld veel bij aan natuurlijk voedsel;
2. Men is van de zorg in de fazanterie af en hoeft alleen de hennen voor het volgend legseizoen nog maar te verzorgen.

**De nadelen** zijn:

1. Men moet zijn veld absoluut schoon hebben en houden van ongedierte;
2. Er moeten voerplekken gemaakt worden welke met voer verzorgd moeten blijven en men moet dagelijks naar het veld om te zien of er nog iets gebeurd is. Dit begint al eind juni;
3. De kans op verliezen door ongedierte, stroperij, wegtrekken is veel groter.
4. Is het veld niet groot en worden op het terrein van de buurman landbouwgewassen verbouwd (lekkernijen), dan trekken ze daar al spoedig naar toe, al komen ze naar de voerplaats terug. Maar misschien iedere keer minder;
5. Worden de fazanten groter en gaan ze 's avonds in de bomen zitten, dan moeten ze zodra de bomen in oktober kaal beginnen te worden eruit getrappt worden om het stroopers niet te gemakkelijk te maken;
6. De kosten van bijvoeren kunnen, wanneer het niet goed gebeurt, door andere vogels verhoogd worden (mee-eters).



DE LEGRENNEN

FOTO E. MEYLING

#### B. Korter voor de jacht loslaten:

De voordelen zijn:

1. De opvoeding heeft niet meer gekost dan de fazant in gevangenschap heeft opgevretten;  
Geen verliezen aan ongedierte en stroperij, etc.;
3. Geen dagelijkse verzorging en controle in het veld;
4. Ze vliegen even goed als wilde fazanten mits men het goede voer geeft en men ze niet traag en vliegongelustig maakt, maar temperamentvol en goed in de veren houdt. Dan zijn ze uiterlijk niet van wilde fazanten te onderscheiden;
5. Men kan de jachtdagen houden wanneer men wil, hoeveel men wil en waar men wil.
6. Driften die zich goed lenen voor hoge fazanten kunnen bijna altijd goed zijn;
7. Schade aan landbouwgewassen kan niet meer worden toegebracht.

De nadelen zijn:

1. De verzorging in het veld van eerder losgelaten fazanten geeft veel meer persoonlijke afleiding en voldoening, maar men moet hiervoor de tijd hebben of het door iemand kunnen laten doen;
2. Ze vliegen uit de drift wel zeer hoog en snel maar als ze het terrein niet kennen, gaan ze alle kanten uit. Men kan geen bepaalde gast op een extra goed postje zetten en men moet voldoende ge-

weren hebben om de drift rondom af te zetten met geweren op 60 m afstand en ver van het bos. Het wild is edel en moet zijn kans hebben, de schutter moet laten zien wat hij kan.

De fazanten lenen zich er echter prima voor, om zich door de drijvers, tegen elkaar in naar het midden, te laten drijven. Men krijgt dan zeer snelle en hoge fazanten. Bossen gelegen in een open vlakte lenen zich hier zeer goed voor;

3. In de fazanterie moet men ze langer blijven verzorgen, doch dit kost veel minder moeite dan in de vrije natuur.

#### Nu nog iets over de foktomen

Wil men 800-1200 fazanten fokken met vier hokken, dan loont het zich, zelf hennen over te houden. Men moet er wel voor zorgen dan voldoende tomen te hebben, b.v. zes hanen met elk tien hennen (De hanen kan men twee jaar houden, hennen elk jaar nieuwe).

Men heeft nu elke zeven dagen ruim 300 eieren. Van deze hennen kan men in totaal trekken ruim  $60 \times 60 = 3600$  eieren, zodat hiervan een combinatie van drie of vier jachten elk 900-1200 eieren kan krijgen (dit echter alleen wanneer het goede foktoomvoer gegeven wordt).

Deze 60 hennen zouden bij gunstige omstandigheden  $60 \times 3 = 180$  kuikens in het veld groot kunnen brengen.

De leghokken zijn 2 m breed en 10 m lang

en 80 cm hoog en van boven bespannen met grof gaas met mazen van plm. 8 cm<sup>2</sup>.

Zie foto. Dit gaas moet los over de ren gespannen worden en niet door latten gesteund worden, want een kat loopt niet over gaas dat niet gespannen is. In dat geval zouden de fazanten zo een dag van de leg af zijn.

Aan de voorkant is een afdak van 1 m diep en 2 m breed, waar in het midden een deksel zit, ongeveer 1/3 van de gehele breedte zodat men aan weerszijden een tafeltje heeft om iets op te zetten. Deze zijkanalen laat men iets aflopen en men timmert er aan de rand een latje over in de lengte, dit is dan erg gemakkelijk om de eieren welke men later raapt tegen aan te leggen, ze kunnen dan niet weggrollen.

Onder dit afdakje met deksel kan men tevens de automatische waterbak met automatische voerbak en het legkistje plaatsen.

De foktoomrennen kan men naast elkaar plaatsen met een tussenruimte van 80 cm, waar men langs de kanten brandnetels kan poten zodat men deze straks bij de hand heeft, want brandnetel- en later topinambourstengels zijn goed.

Plukt men de brandnetels met gummihandschoenen regelmatig dan zijn de eerste weer aangegroeid als men met de laatste begonnen is. Dit kan men driemaal doen.

Het is natuurlijk voor de leghokken niet

nodig dat deze maten worden aangehouden maar in de praktijk zijn ze goedkoop en eenvoudig, doelmatig en gemakkelijk gebouwen.

Het overdekte legkistje heeft de maat van 45 x 45 en 40 cm hoog. Hier mag niet te veel opvulsel in gedaan worden. Ongeveer 70% der fazanten legt hier de eieren in en zeker bij regenweer. Zorg dat het kistje met de achterzijde tegen de zuidkant staat en dicht in de hoek en laat het kistje, dat van de voorkant met een plankje van plm. 5 cm van onderen is afgetimmerd, tot zover in de grond zakken, dat als de hen een ei legt, haar rug gelijk komt met de bovenkant van de grond. Men kan meerdere kistjes in het hok zetten, maar deze zijn, als ze niet onder het afdak staan, moeilijk leeg te halen. Maak daarom meerdere niet te ondiepe kuiltjes in de hoeken van het hok en langs de kant. De fazant legt graag de eieren in een kuiltje. Deze kuiltjes kan men gemakkelijk met het jachtkluitschopje maken. Dit zelfde schopje is tevens gemakkelijk om bepaalde gaten die de fazanten maken, te dichten, of er een andere vorm a te geven, daar het schopje door de m. n van het bovengaas kan.

De leghokken moeten zoveel mogelijk zon kunnen krijgen, want van fazanten die geregeld in de schaduw moeten zitten, zijn geen goede eieren te verwachten. Wel moeten ze iets schaduw kunnen vinden, als ze dat willen. De rennen moeten van onderen zodanig afgeschermd worden, dat de henen elkaar niet kunnen zien. Bepaalde hokken slechts aan één kant, daar één afscherming, al is er een pad tussen, voor twee hokken kan dienen. Als men drie hokken naast elkaar heeft behoeft alleen het binnenste hok aan weerszijden maar afgeschermd te worden.

De eieren kan men gemakkelijk door het gaas eruit halen, met een lepel. Deze wordt rechthoekig gebogen (eerst warm maken, anders breekt ze) en bevestigd aan een dun, licht bamboestokje van plm. 120 cm lengte. Hiermede kan men elk ei in deze leghokken bereiken.

De dagelijks, 's avonds, één keer geraapte eieren zet men in een kippeneierroofter.

Hier gaan er dertig op. Tevens een gemakkelijke eierhoeveelheidscontrole. Bij slecht, nachtig weer kan het zijn, dat de eieren zeer vuil zijn door de modder. Spoel ze dan af (niet wrijven!) met regenwater, dus vooral geen leidingwater, daar dit te hard is en het vetlaagje van het ei kan aantasten. Een grote bak zet men op het bankje, is deze eenmaal vol dan regent er meestal genoeg bij. Doe hier onderin iets wit zand opdat de eieren niet beschadigen bij het erin leggen. Denk niet dat een fazanterei geheel schoon moet zijn, als de modderkorsten er maar af zijn is dat voldoende. De uitkomst door deze behandeling is altijd naar tevredenheid geweest, dit in afwijking met een kippenei.

De roofter met dertig eieren plaatst men nu in een in de eierenhandel te verkrijgen doos, waarvan de maten aan het eierkorfje zijn aangepast. In deze doos gaan 12 roofterjes = 360 eieren. Zet ze weg op een koele frisse plaats.

Men neemt nu een stuk rond hout, b.v. van een dennestam van ruim 10 cm dik, en plaatst dit in de breedte onder de doos, de ene dag rechts en de volgende dag links. Dit is voldoende voor het zg. keren en men heeft daar zodoende geen werk aan. Men moet de rol met de voet van rechts naar links kunnen bewegen, dan behoeft men

niet telkens te bukken, dus rechts en links een vast lotje maken.

De eieren moeten goed koel en vochtig bewaard worden. Leg daarom over de doos een vochtige lap, zet er een bak water onder en zorg, dat de temperatuur beneden de 13 °C blijft, anders komen de eieren op een te hoge temperatuur en wordt de uitkomst slechter (daar deze temperatuur al een broedtemperatuur wordt).

In de zomer zijn er verschillende dagen waarop de bewaar temperatuur hoger kan worden.

Wil men het goed doen, dan moet er een kast gemaakt worden met aircondition om vochtgehalte en temperatuur stabiel te houden. Men kan dan de eieren veel langer bewaren, maar bij een dergelijk klein kwantum is het wel kostbaar.

Men kan eieren eigenlijk evenals bij kippen aan een bepaald gewicht en doorsnede laten voldoen. Maar dit alles is voor jachtfazanten niet nodig.

Wanneer men nu in zes dagen ruim driehonderd eieren heeft, legt men deze in de broedmachine en heeft men een geschikte hoeveelheid voor een hok. Men kan dan zelfs in 6 x 6 = 36 dagen van de eieren af zijn (zes hokken).

Probeer met de eierbroeder een afspraak te maken, b.v. vandaag eieren brengen, morgen in de machine, zodat alles snel gaat en de eieren in goede conditie blijven.

Men kan ook vier tomen houden, dan heeft men elke tien dagen plm. driehonderd eieren. Wanneer men de eieren goed bewaart kunnen ze net als in de natuur zeker ruim twee weken fris blijven.

Wanneer men goede hennen heeft en deze goed voer geeft, krijgt men goede eieren welke goed kunnen uitkomen en krachtige kuikens geven, waarvan de piklust der kuikens de eerste dagen veel minder is.

De eierdoppen moeten na het uitkomen van binnen schoon en droog zijn en de kuikens moeten bijna alle tegelijk uitkomen.

Een bijzonderheid is, dat men een fazantekuiken uit een aangepikt ei kan halen, waarbij 80% in leven blijft. Met kippen gaat dat slecht.

Kuikens met zwempoten maakt men direct dood. Dit bevordert het pikken en het worden toch nooit gezonde dieren. De oorzaak moet in het broeden gezocht worden. Op 't laatst mag de windmolen niet meer lopen en moet men over de eieren een vloeiend papier leggen, hetgeen aan de buitenkant der machine in een waterbak ligt, zodat het papier vocht blijft geven aan de eieren, hetgeen zeer voornaam is.

Wat men vooral moet bedenken is, dat tijdens de leggerperiode van een hen, bijzonder veel van haar wordt geëist. Immers, wanneer een hen, met een eigen gewicht van plm 1000 gram, een 50 à 65 eieren legt van plm 30 gram, dan wegen deze eieren in totaal al 1500-1900 gram. De hen legt dus in plm. twee maanden ruim anderhalf maal haar gewicht aan eieren! Daarbij heeft zij voor de eigen instandhouding ook nog voedsel nodig, dus men kan begrijpen, dat hier wel een speciaal, krachtig voer nodig is als wij dit alles verlangen.

Ook hangt het tijdstip van het begin der leg, het aantal gelegde eieren, het bevruchtingpercentage en de sterkte der kuikens af van de conditie der leghennen, dus uiteindelijk van de voersoort. Ook moet men bedenken dat de kuikenbroeder geen goede kuikens te voorschijn kan toveren als de eieren niet in goede conditie zijn.

Ook het graan voor de foktomen, per dag plm. 20 gram per fazant, moet van de juiste samenstelling zijn. Gewoon kippenvoer is hiervoor niet geschikt.

Eigen gefokte fazanten zijn als foktoom rustiger. Men kan ze beter selecteren, dan opgevangen uit het veld en deze kunnen bovendien misschien nog ergens een verdwaaide hagelkorrel hebben zitten.

Het eierresultaat van eigen, rustige fazanten is zeker zo goed, daar deze niet lijden aan energieverbruik door onnodige angstbewegingen, want angst en schrik kosten eieren.

Vanaf februari moeten de fazanten al in de foktoomhokken. Men moet ze dan eerst door de dierenarts op pullorum laten onderzoeken, hetgeen zeker snel gaat en waarop men kan wachten. Anders kan men, wanneer men zelf geen broedmachine heeft, de eieren niet in een erkende kippenbroedmachine krijgen. Tot nu toe heb ik nog geen haan of hen gehad, die hierop is afgekeurd. Dit controleren doet men voor de overbrenging naar de leghokken om ze niet nog weer eens te moeten opvangen en te vertrouwen. Er moet nu definitieve rust komen.

Men kan ze gemakkelijk opvangen met een schepnet van 45 cm doorsnede met een bezemsteel eraan van 1 meter en daaraan genaaid een rondgebreide terlenkazak van 75 cm lang. Deze knoopt men van onderen met een touw dicht. Het voordeel van terlenkaas is, dat de lucht bij het slaan geen weerstand geeft, het ijzersterk is, snel droogt en niet kan rotten, men kan hem zo wegzetten.

Nu de fazanten in de foktoomren zijn, moet begonnen worden met het geven van het speciale foktoomvoer. Dit moet de gehele dag volop aanwezig zijn, de bak altijd vol, 's avonds dan 20 gram graan per fazant. Met anijsbrood moet weer begonnen worden, verder suikerbieten, eikels, rode wortelen, topinambourknollen of boerenkool. Liefst afwisselend geven en zoveel als ze in één keer opvretten. Zodra nu de brandnetels langs het hok staan, kan men daarop overgaan. Liefst geen andere groenten, daar deze mogelijk bespoten zijn.

Heeft men voor de eerste keer nieuwe henen, dan moet men de eerste eieren per hok even nummeren en controleren of de haan bevrucht.

Zijn de fazanten uitgelegd, dan kunnen zij direct naar het veld en kunnen de leghokken tot februari weer volgroeien met onkruid. Het hok behoeft niet ontsmet of omgespit te worden. De grond die na een leggerperiode steenhard is geworden, is het volgende jaar weer vanzelf mooi los.

Hennen eerder naar het veld doen dan wanneer ze uitgelegd zijn, is jammer. Bovendien, de hennen zijn gewend de eieren te laten vallen in de ren, en zullen dit in de natuur misschien ook doen. En als ze een nest maken van vijf of zeven eieren, wat komt er dan van terecht?

Uit alles blijkt dat het gemakkelijk en eenvoudig genoeg is, om eieren te trekken; maar men moet voldoende empoel hebben anders worden de kosten en de zorg te groot, daar een leggen een jaar lang verzorgd moet worden.

De moderne tijd dwingt tot combinatie, zo ook van de fokkers in kleine en middelgrote jachten.

De volgende keer tot slot nog iets over de fazant en het systeem in 't algemeen.

Frans Schneider

# HET OPFOKKEN VAN plm. 200 JACHTFAZANTEN

## 2e deel

De ren en het opfokhok zijn nu klaar. De brandnetels en topinambours beginnen goed te groeien. Er moeten nu kuikens in. Deze kan men vanaf half mei verwachten. Voor het eerste jaar voor een groep van 200-250 fazanten adviseer ik u: koop 300 eieren.

Is het uw plan om 1000 of meer fazanten te fokken dan loont het zich, de foktomen er zelf op na te houden en eieren te trekken. Een combinatie van jagers is voor dit systeem ideaal.

De ene zorgt voor de foktomen en eieren, een ander voor het opfokken, of ieder voor zich, en dan geven zij de foktoomhouder zijn deel aan 6-weekse fazanten mee.

Op de foktomen kom ik later nog even terug.

Ook kleinere groepen van 50 of 100 fazanten kunnen met evenredig grote hokken en kunstmoeders (lampen) worden opgevoed. Dit systeem is voor iedere gewenste groep van toepassing. Stel u nu voor. De telefoon gaat. Vanavond kuikens van de broederij ophalen! Uitkomst naar schatting 70-75 pct. Nu maakt men even het hok gereed voor de ontvangst. Over het rek met gaas wordt een stuk stevig papier gelegd, stenen erop langs de kanten om het plat te laten liggen. Zorg ervoor dat nergens een gaatje is waar een kuiken achter of onder kan kruipen, want dit geeft doden. Over het papier strooit men een flinke laag dennennaalden, daarop kunnen ze gemakkelijk lopen. De kunstmoeder aansteken op 750 Watt en hangen op 50 cm boven het gaas. Men zet nu rond de kunstmoeder even aan elke kant een hard kartonnen plaat van 30 cm hoog en 1,40 m lang, dan zet zich deze, daar het hok 1,20 m breed is, vanzelf in een bocht krom. We doen dit, om de kuikens even te wennen aan de warmte der lamp en tevens opdat ze niet direct door het gehele hok lopen en het koud zullen krijgen.

Plaats er nu 4 eierrooies in. Dit zijn de beste en goedkoopste voerbakjes. Doe er 2 flink vol met fazantengrit en 2 flink vol met fazantenopfokvoer. Nu nog 2 drinkbakjes met water. Zorg dat de drinkbakjes niet te groot zijn, zodat ze er niet in kunnen lopen (anders steentjes erin, want buiten de pootjes mogen ze niet nat worden). Zet nu van elke soort één rechts en één links van de kunstmoeder. Naast het water eerst het grit en dan het voer, daar het voer niet direct naast het water moet staan omdat dit anders te veel vuiligheid geeft. Gooi van tijd tot tijd frisse dennennaalden om het drinkbakje.

Van nu af aan moet er ook al anijsbrood aanwezig zijn. Beter iedere dag fris (klein stukje) dan te oud. Dit kan men rustig op het gritbakje leggen. Voor de eerste dag strooit men voer en grit door het gehele hok extra, zodat ze, waar ze lopen, voedsel zien en direct beginnen te vreten als ze behoefte hebben.

De kuikens zet men er nu in, lampje aan en kijk er de eerste 12 uur niet meer naar om. Dan neemt men één kartonnen plaat weg en weer na 12 uur de andere plaat. Nu hebben ze al het gehele hok.

Zet nu alle roofjes met voer en het water verder weg van de kunstmoeder. Daar mogen ze alleen heen, als ze het koud hebben maar ze moeten niet, omdat het voer te kort onder de kunstmoeder staat, genoodzaakt worden in de warmte te staan. Nu laat men ze nog één dag in het hok. Is het erg heet en zonnig weer, zet dan gerust één deksel gedeeltelijk open van boven.

Plaats nu een thermometer buiten in de schaduw en buiten de ren zodanig, dat voor men bij de fazanten komt, kan zien welke schaduwtemperatuur er is.

Maak nu reeds aan de uitgang een rond rennetje van 1,20 m breed (dit is hokbreedte) en plm. 1 meter diep en 30 cm hoog. Maak dit schoon van elk grassprietje (de grond hiervan moet van zwart zand zijn). Men maakt een walletje van zwart zand aan binnen- en buitenkant van het gaas, zodat de kuikens niet onder het gaas heen kunnen komen.

Geen wit zand nemen, want dit plakt niet en verloopt en geeft tevens uitgangstoornis bij de kleine fazanten. Ook daarom geen zand in het hok strooien maar dennennaalden. Houtkrullen heeft ook gevaren.

Zodra nu de thermometer na de eerste dag 60° F aanwijst of hoger, het hok open en de kuikens naar buiten. Alleen de eerste dag moet men even opletten dat de buitentemperatuur niet ineens daalt, want onder de 60° F schaduwtemperatuur verkleumen ze, mochten ze te lang buiten blijven. Pak ze dan op en leg ze onder de kunstmoeder en het is weer goed.

Na één dag buiten zijn ze al sterk genoeg en redden ze zichzelf. In het buitenrennetje moet alleen volop grit en anijsbrood extra gegeven worden. Verder niets, want gedurende 14 dagen moeten ze in het hok blijven drinken en vreten.

's Avonds gaan ze vanzelf in het hok en sluit men de klep. Dan pas gaat men voer en water geven voor de gehele volgende dag, anders lopen ze weer naar buiten bij het openen der deksel en worden te koud. Zorg er voor dat minstens 1/3 gedeelte van het voer nog niet opgevreten is want ze mogen geen minuut zonder voer zijn.

Worden de drinkbakjes te klein, dan steeds grotere nemen en zorg steeds dat er meer water is, dan ze op kunnen. Is er even geen water, dan geeft het doden!

Leidingswater is goed en men heeft op temperatuur niet te letten.

Is er van alles voldoende, dan is het ook niet erg, dat er eens iets later dan gewoon naar omgekeken wordt. In noodgevallen is er toch voldoende voer en drinken!

Als nu 's morgens de schaduwtemperatuur weer 60° F is, dan de klep open, anders dicht houden. Daarom neem ik de uitgang aan de westzijde want eerder is de schaduwtemperatuur toch geen 60° F en kunnen ze dan aan de westzijde verder ook de gehele dag zon hebben, daar dan het halve rennetje al zon heeft en dit met de minuut beter wordt.

Dit gaat zo 14 dagen door. Wel moet men een netje over het uitlooppennetje spannen, daar ze met 7 dagen al over het 30 cm hoge gaas heen vliegen. Kunnen ze niet meer in het hok terug komen dan verkleumen ze daar buiten.

Na 14 dagen moeten ze buiten leren drinken. In het automatische drinkbakje wordt nu eerst een stukje gaas gelegd, want anders verdrinken ze daarin. Men maakt nu een groter en hoger rennetje, 1,20 m hoog of nog hoger waar het buitendrinkbakje nog net in valt (zie tekening I, II stippellijn).

Hierin laat men ze enkele dagen, zodat ze het drinkbakje leren kennen en tevens weer een groter gedeelte van de ren. Ook dit rennetje van boven afdekken of tot het boven-gaas doortrekken.

's Avonds gaat de uitgang nu niet meer dicht, zodat ze 's morgens ongestoord naar buiten kunnen, daar de buitentemperatuur geen rol meer speelt en ze zelf alles regelen. Men maakt nu buiten een overdekte voerplaats op gazen rek (uitwerpselen) van plm. 1,50 x 1 m en plm. 25 cm hoog en zet daar een automatische voerbak neer, een eierrooie met grit en een stuk anijsbrood (zie tekening I).

Bij de eerste dag met mooi weer nemen we nu het gaas weg en de fazanten beschikken over de gehele ren. Men verwijdert nu, als de fazanten buiten hebben leren drinken en na enkele dagen ook hebben leren vreten, alle voergelegenheid in het nachthok en ook het papier met dennennaalden zodat ze nu nog alleen op het gaas kunnen lopen.

De dan verkregen mest onder het gaas is buitengewoon goed op gazon of akker met topinambour.

Hoe groter ze worden, des te meer voerbakken. Men moet 5 cm per vogel rekenen, want is er voerruimtegebrek, dan verdringen ze zich en pikken elkaar, dan alleen, op de schouder om plaats te krijgen.

Nu ze de gehele ren hebben maakt men de overdekte schrobplaats klaar. De brandnetels en topinambours welke daar onder staan breekt men het eerst af en laat men opvreten. Deze schrobplaats is 2 m lang en minimaal 4 m breed en afgedekt met schuin opstaande golfplaten of zeil (zie tekening I). Hieromheen zet men oude planken van 13-20 cm hoog, opdat de boekweitdoppen, het strohaksel of de koolzaadbolsters er niet onderheen geschrobd kun-



...een soort jaloezie...

foto 2

n rden. Hierin voert men na de 3e week het speciale fazantenkuikenzaad en harkt men dit onder.

De fazanten zijn hierin steeds bezig waardoor de poten en tevens de gehele fazant zich goed ontwikkelen. De brandnetels en topinambours worden nu van onderen steeds holler. Wanneer de fazanten er niet meer bij kunnen, trapt men er met de voeten een keer per dag enkele om, zodat ze deze voldoende kunnen krijgen. Maar **geen ander groen** geven. Hier wordt toch zo vaak tegen gezondigd, onder het motief: ze vreten het zo graag. Maar de verbodding van het voer raakt zoek en de pikkerij wordt daardoor in de hand gewerkt. Ook zorge men er voor dat geen ander groen langs de ren staat wat ze vreten kunnen door het gaas. Dit kan vaak doden geven. Mij zijn al twee gevallen bekend met rabarber en siererwt; in beide gevallen dode kuikens.

De fazanten beginnen nu tussen de 3e en 4e week vanzelf buiten te slapen. Nu moet men even oppassen! Er mogen geen kullen of gaten zijn in de ren, want daar gaan

ze graag in liggen en dan drukken ze elkaar dood.

Men moet ze nu 's avonds onder een afdak drukken of men laat ze rustig liggen mits men denkt dat er geen regen of onweer komt. Komt dit wel dan moet men de dieren die al buiten zijn gaan slapen opvangen en in het nachthok zetten, nu zijn ze te klein (3 weken oud) om onbeschut in de kale ren een onweersbui met regen te verwerken. Ze behoeven nu nog geen waterproef van een auto te kunnen doorstaan. Zijn ze een week ouder en kom er toch 's nachts plotseling een onweersbui, ga dan met het licht worden (4 uur 's morgens) even naar de fazanten kijken of er enkele zijn die er bijna te veel van hebben gekregen. Pak ze dan even op en zet ze in het nachthok en u zult er geen verliezen. Zijn ze nog een week ouder, dus gaan ze de 5e week in, dan behoeft u nergens meer naar om te zien en kunnen ze overal tegen. Het is daarom onnodig ze nog een dag langer dan 6 weken vast te houden, want in het veld hebben ze betere dekking dan in de ren.

Bovendien hebben ze tot 7 weken nog niet veel gekost. Ze worden duur van 6-12 weken.

En de wilde natuur die er bij 6 weken nog in zit, gaat er steeds meer uit of men moet ze overplaatsen in een ren waar ze geen mensen meer zien. Men moet ze niet eerst tam maken en dan verlangen, dat ze spoedig weer wild worden. Ze zitten na 6 weken prima in de rug- en staartveren en zijn weerhard en aan hard voer gewend.

Er zijn mensen die fazanten 8-10-12 weken en nog langer willen vasthouden. Dit kan zonder bezwaar, maar dan moet de ruimte tot 1 m<sup>2</sup> per fazant vergroot worden. Het mooiste is een frisse ren, liefst beplant met kerstdennen en daar doorheen een lange 2 m brede overdekte schrobplaats, waar 's nachts zaad gegeven wordt. Ze blijven dan veel schuwer. Men moet ze dan wel brandmetels en topinambour bij blijven geven.

Zorg er in ieder geval voor dat over de 60 m<sup>2</sup> oppervlakte de voerautomaten gelijkmatig verdeeld zijn. De fazant is een vogel die liever onderweg vreet dan dat hij naar de voerbak terug moet lopen. Ook het grit, anijsbrood en groen verdeelt men over het gehele hok, vooral langs de kanten, en zet voor alle zekerheid van alles een bepaalde hoeveelheid onder de overdekte voerplaats als een zekere waarschuwingsreserve. Dit systeem van voeren is erg belangrijk ook voor fazanten van 3-6 weken.

Men kan ze in de ren ook aan de fluit gewennen. Er wordt een bepaalde, niet algemeen bekende typische eigen fluit gebruikt en nl. alleen dan wanneer men ze voert. Later past men dit in het veld ook toe. Dan moet men op de tijd van de te houden drift voeren en heeft men zeker alle fazanten in die drift zitten en behoeft men geen naburige singels te laten kloppen.

Dit kan alleen wanneer men een jachtzichter heeft, die dan elke dag op de juiste tijd gaat voeren en er mag geen dag worden overgeslagen, want ze moeten dan op tijd hun voer hebben.

Mochten de rennen waarin men de fazanten moet overhouden te kaal worden, gooi er dan een laag strohaksel of koolzaadbolsters in. Dan hebben ze wat te zoeken, blijven beter in beweging en blijven de lange staarten mooier. Buiten het meelvoer moeten ze alles door zoeken en schrobben verkrijgen. Geef ze eerder te weinig graanvoer dan te veel, des te beter blijven ze bezig en bovendien is het meelvoer het voorname om pikken tegen te gaan.

Nu nog even iets over de kunstmoeder:  
De 1e week warmte 750 Watt en hoogte 50 cm.  
De 2e week warmte 750 Watt en hoogte 60 cm.  
De 3e week warmte 500 Watt en hoogte 60 cm.  
De 4e week warmte 250 Watt en hoogte 60 cm.

Daarna de kunstmoeder en de lamp uit. Mocht het eens abnormaal heet zijn, dan overdag 250 Watt minder en 's avonds dit er weer bij geven. En is het abnormaal koud dan moet men opletten, dat ze geen toren onder de kunstmoeder maken want dan hebben ze het te koud en moet er meer warmte gegeven worden (250 Watt). De nodige warmte zoeken ze echter zelf. Er moet onder de kunstmoeder altijd een **open plek** blijven. Zet zoveel mogelijk de ventilatiekleppen voor frisse lucht open.

De bouw der kunstmoeder is zeer voor- naam. Want het allerbelangrijkste van het fokken is, dat de fazanten volop in de rug- veren komen.

De straling der kunstmoeder mag niet di- rect op de fazantenrug komen. De huid mag niet droog worden, daar dan de rugveren er niet door kunnen komen. Als het voer volop borstveren en vleugelveren kan geven moet het ook rugveren kunnen geven! Daarom heb ik er een rooster, een soort jaloezie onder laten maken (zie foto II), zo- dat de verwarming indirect komt en dat gaat uitstekend. Het is eenmaal een eer- ste vereiste dat men goede rugveren aan- kweekt. Deze bedekken dan ruim de staart- veren en ook de staartpennen.

Van onderen worden de pennen al door buikveren bedekt. Bij de rui (na 7-8 weken) ziet geen fazant dan de nieuwe pennen zit- ten en kan er dan ook niet uit nieuwsgie- righeid naar pikken, noch van boven noch

van onderen, daar ze geheel ingesloten zijn (zie foto III).

Wanneer de fazanten met 6 weken naar het veld gaan, zitten ze nog volop in de staart- veren en heeft het ruien dan in het veld plaats.

Al is het voer goed maar de rug uitge- droogd, dan zijn er geen rugveren en blij- ven de staartveren ook achter.

Dit alles is dus alleen van belang voor die- genen die ze vast wil houden tot het vol- gend jaar voor eigen leghennen. Om fazant- hennen te bewaren en dan in het voorjaar los te laten, is oneconomisch, daar men met goed gefokte 6 weekse fazanten veel beter af is. Van een hen 60 eieren en in het wild drie kuikens.

De zgn. handel en verschillende jagers en jachtopzichters zullen aan levering van 6 weekse fazanten nog wel moeten wennen, gehoord alle oude heersende theorieën.

Frans Schneider.

Voor tekening I en II, zie de vorige jager nr. 2, 1940

Volop in de staartveren

foto 3



## jachtherir

In het nog zwakke licht van de opkomen- de zon lag, ver weg, in de nevel, het mach- tige bastion van de Hahnenkopf. Het dal, diep onder ons, afsluitend met zijn grauwe steenmassa.

In het dal zelf streden nog nevel en schemer- ing met de toenemende glans van de aan- brekende augustusdag. Wazig waren de bergwanden met hun donkergroene sparre- bossen en hier en daar in de diepte blonk reeds de waterspiegel van de slingerende beek, die haar weg zocht tussen de grazige weiden, daar heel beneden.

Alois en ik werpen de rugzakken op onze schouders, nemen buks, kijker en bergstok en volgen het zigzaggend paadje, dat van- uit de berghut naar de bossen voert. Centa, de zweethond, loopt rustig aan de riem, kwispelend, tevreden mee te mogen en stoot af en toe zijn natte snuit tegen de hand van zijn baas.

Al dalend zien wij hoe de eerste zonnestr- alen de toppen der bergen in een warm licht zetten en hoe dwarrelend en kolkend de nevelslierten uit het dal omhoog stijgen. De lucht is fris en koud, onze stemming is op- gewekt want het grote avontuur voor mij: het schieten van mijn eerste gems, zal niet meer veraf zijn.

Het berspad, soms dalend, soms klimmend en nu eens voerend langs hellingen vol al- penkruid, dan weer banen van dor steen- slag kruisend, brengt ons in het nog donke- re sparrbos waar de nachtkoude nog hangt, maar waar toch reeds hier en daar stofgouden lichtstralen van tussen de boom- toppen op de met dennennaalden bedekte bosgrond vallen. Tussen de donkere stam- men heerst nog de rust van de voorbije nacht.

Een paar uur lopen wij in gestaag tempo voort, laten het bos achter ons en staan dan ineens in de zonovergoten, verblinden- de wijde van dit bergland. De Hahnenkopf met zijn machtige steenstapels als een on- neembaar bolwerk, met zijn banen van groen en alpenbloemen, met zijn groepen bergkruipdennen en sparren en aan zijn voet een paar malse almen, lijkt in het kristalheldere licht nu vlakbij.

Wij zoeken een uitkijkpost onder een eeuwenoude larik, die met zijn grillige, dik- ke wortels zich vastklemt in de rotsspleten en zo honderden jaren sneeuw en storm ge- trotseerd heeft. Met de kijkers zoeken wij de omgeving af. Aan de overkant van het dal zien wij op een open plaats tussen de bomen ettelijke gemzen rustig laveien ter- wijl hun kitzen stoeiend roodrennen, front maken tegenover elkaar, stoten en vechten om dan ineens de melkbron op te zoeken van de moeder, die rustig en zorgeloos in de diepte blikt, terwijl met driftige schok- bewegingen het jong zijn dorst lest. Op een vooruitspringende rotspunt liggen half dommelend, half wakend een paar jonge bokken zich te zonnen in de eerste zonne- stralen.

De miuwendende kreet van een buizerd klinkt tot ons op en wij zien hem onder ons voor- bij drijven op schier roerloze wieden.

Tussen de Hahnenkopf en onze post is nog een diepe kloof op welke rand dichte groe- pen kruipdennen staan. Alois verwacht hier gemzen en daarom besluiten wij enige uren

# Het opfokken van plm. 200 jachtfazanten

deel III

## Het broeden

Het uitbroeden van fazanteneieren is niet ieders werk. Hoewel ik zelf met het machinebroeden geen ervaring heb, heb ik vaak mijn oor te luisteren gelegd bij grote broeders en hun systemen jarenlang met zo veel aandacht gevolgd, dat ik meen er wel wat over te mogen schrijven.

Er van uitgaande dat de legtoemen behandeld zijn zoals in het vorige artikel beschreven, zal men met de kip bijna altijd goede resultaten kunnen krijgen. Komen eieren van dezelfde legtoem in de machine nu niet goed uit, dan ligt de oorzaak aan de machine of de bediening ervan.

Wij zullen eerst bekijken, hoe enkelen het deden, die vrij goede tot zeer goede resultaten hadden.

Hier betreft hier het uitbroeden van fazanteneieren in de kastbroedmachine en niet in de vlakbroedmachine. Bij deze laatste heeft men minder moeilijkheden dan bij de kastbroedmachine. Maar er zijn meer mensen die de gelegenheid hebben hun eieren in een kastbroedmachine te krijgen, dan bij de beroepsfazantenbroeder die meestal ook over vlakbroeders beschikt.

Een kippenbroeder met een grote en moderne broederij liet mij altijd eieren brengen, drie dagen, voordat de kippen eieren werden ingelegd. Ze werden dan direct in de machine gedaan en na drie dagen werden de kippen eieren erbij ingelegd, de rekken met fazanteneieren midden tussen de kippen eieren geplaatst. Zij kwamen dan op de 24e dag (3 + 21 dagen van de kip) tegelijk met de kippen eieren uit en altijd met een resultaat van 75-85%. Er werd met een aparte temperatuur en vochtigheidsgraad voor de fazanteneieren geen rekening gehouden en alles ging volgens het kippen-systeem. Alleen werd in de uitkomstkast een stuk papier over de fazanteneieren gelegd omdat fazanteneieren, volgens hem, niet tegen de wind van de ventilator kunnen.

Bij fazanteneieren, die met de kippen eieren gelijktijdig werden ingelegd en dan drie dagen langer en alleen in de machine moesten blijven, met geen papier over de eieren, was het resultaat veel slechter: namelijk 50-60%. Een ander broedde in een kleine machine, ook met uitkomstkast, alleen maar fazanteneieren en hij had altijd geweldige resultaten, zelfs van 85-95%. Hij broedde continue op 101° F en het vochtgehalte in de uitkomstkast was niet hoger dan 53 maximaal 60% op de hygrometer, met weinig of geen wind.

Bij kunstbloeken, waar ook eigenlijk maar weinig vocht en geen wind bij te pas komt, heeft men ook goede tot zeer goede resultaten.

Uit metingen bij de kip is gebleken, dat de temperatuur bij het broeden 33° C = 92° F is, en op 't laatst 36° C = 96° F, met een relatieve vochtigheid van 65%.

Prachtig en leerzaam, maar met grote kwantums eieren zijn wij echter genoodzaakt om met de machine te werken, zoveel mogelijk de natuur imiterend.

Om een ei te kunnen uitbroeden in een machine, moeten er warmte, lucht en vocht

aanwezig zijn en moeten deze gelijkelijk met het ei in aanraking komen. Is een van deze drie factoren niet op de juiste manier toegediend dan komt van het broedproces niets terecht.

De kunstmatige luchtcirculatie verkrijgt men door ventilatoren of ronddraaiende latten. En men houdt meestal in de machine een temperatuur aan van 100-101° F, op 't laatst 103° F. Iets er boven of iets er onder is nog geen ramp. Liever er onder dan er boven (kromme tenen bij voorbeeld kunnen komen van te hoge temperatuur in het begin).

Afgestorven eieren zijn kouder, nemen onverenigbaar veel warmte op en moeten zo spoedig mogelijk verwijderd worden. Bovendien bederven zij de frisse lucht in de machine. Dit wordt wel eens onbelangrijk geacht, maar het kan een oorzaak zijn van slechte uitkomst.

Bij de broedmachine moet men natuurlijk gebruik maken van de beste meetapparaten. Neem niet klakkeloos een meetinstrument, maar controleer het met een ander. Een slechte meter kan een kast met eieren kosten.

De temperatuur is heel voornaam, omdat het ei een groot percentage vocht bevat, dat geleidelijk in 24 dagen verdampst moet worden. De verdamping vindt plaats door de schaal die poreus is.

Bij het broeden heeft er, zoals gezegd, verdamping uit het ei zelf plaats. Hierdoor ontstaat de luchtkamer en men kan aan de grootte daarvan zien, hoever het proces ongeveer gevorderd is. De lijn van de luchtkamer moet strak zijn, dus niet met een doorgebogen lijn naar het kuiken. Dan gaat de verdamping te snel en broedt men met een te hoge temperatuur.

Het ei kan gedurende het gehele broedproces niet zonder zuurstof. Hoe verder de ontwikkeling doorgaat hoe meer zuurstof er nodig is en hoe meer koolzuur er afgevoerd moet worden. Deze uitwisseling gaat bij een droge poreuze eierschaal gemakkelijk, zodat dit vooral als het kuiken op de 19e dag met de snavel in de luchtkamer komt, van zeer groot belang is. Men staat er soms versteld van, hoeveel kuikens volwassen dood in de dop zitten bij bepaalde broeders. Het kan natuurlijk aan het voer liggen, maar als de gehele ontwikkeling voor 90% goed gaat, dan is het wel typisch dat op 't laatst schipbreuk geleden wordt. Bij de adembaling door de huid gaat alles goed en zodra de snavel in de luchtkamer komt en de adembaling door de longen begint en er veel zuurstof moet zijn dan sterven ze af en stikken m.i. (Voor het vinden van een verklaring zocht ikzelf in de richting van het vlies, dat om de schaal zit).

We hebben nu het doel van de warmte en lucht besproken, al is het maar in telegramstijl. Nu nog even iets over het vochtgehalte.

De warmte in de machine onttrekt regelmatig vocht aan het ei. Controleer regelmatig de hygrometer, die u vertelt, wat er te doen staat. Moet men b.v. 60% relatieve vochtigheid hebben en heeft men 70%, dan geeft men meer lucht, dus minder waterverdamping. Zit men er onder, dan moet

meer water verdampt worden. Broed de eerste keer met een nieuwe machine een partij kippen eieren uit, daarbij doet men ervaring op. Neem van iemand, die al succes had, het door deze genoemde vochtigheidspercentage aan, maar overtuig u tevoren of u beiden wel dezelfde meter hebt! Controleer van tijd tot tijd de grootte der luchtkamer. Wordt deze te vlug groot, dan is de lucht te droog en is deze te klein, dan is de lucht te vochtig. Als men eieren van plm. 18 dagen oud uit de broedkast in water legt van 40° C. en ze blijven dan drijven, dan hebben ze een luchtbel en is er voldoende verdamping geweest. Als ze zakken is het verkeerd, dan is de luchtbel te klein. Dit alles houdt ook verband met de voeding van het kuiken en de kwaliteit der kuikens. Zijn de kuikens wel volwassen, maar is de snavel, het z.g. citandje, niet hard, dan komen zij niet door de schaal. Juist dit hard zijn van de snavel is belangrijk.

Men heeft soms ervaren dat de kuikens er niet uit komen en men gaat dan meer vocht geven en bereikt dan juist het tegengestelde. Een kuiken moet bijna droog zijn voor het uitkomen. Dus de laatste paar dagen iets omhoog met de temperatuur.

Ook de kip heeft de laatste dagen de temperatuur het hoogst en droogt haar eieren volkomen uit. Ze loopt de laatste dagen ook niet van het nest af. Als men ziet hoe het fazantekuiken met de snavel, mits hij hard is, door de schaal slaat, dan heeft de sterkte van het vlies aan de binnenzijde van de schaal daar niet veel mee te maken. Juist als de kuikens uitkomen ontstaat er al meer vocht in de machine en er moet dan een nog verder gaande stijging tegengegaan worden.

Wij men tijdens het broeden eieren bespreken neem dan altijd warm water van plm. 50° C. Ook het keren der eieren in de machine is zeer belangrijk.

Zorg ervoor, zoveel mogelijk een machine vol met eieren te hebben. De machines, die in de handel worden gebracht, zijn meestal wel dermate uitgekend, dat men daarmee moet kunnen werken.

Rood in de eierschalen en kromme tenen kunnen wijzen op te hoge temperatuur in een bepaalde tijd; z.g. „zwempoten" ontstaan vaak als men ze niet op gaas laat uitkomen maar op glad materiaal.

Er kunnen fazanteneieren bij zijn die een dag later nog niet zijn uitgekomen en wel zijn aangepikt. Help ze rustig uit de dop. Hiervan blijft zeker 50% in leven.

Verkeerde ligging van het kuiken in het ei kan ontstaan zijn omdat de eieren in een bepaalde tijd een verkeerde houding hebben gehad. De kop komt dan niet aan de luchtblaar, maar in het spitse gedeelte te liggen. Dat geeft doden.

Als de kuikens uitkomen, zijn ze nog vochtig, zodat men dan moet oppassen, dat er geen koude lucht (tocht) bij kan komen. Ze moeten voldoende droog zijn voor ze mogen worden overgepakt.

Tegen het kunstmatig broeden is ten onrechte een vooroordeel ontstaan. Uit alles blijkt dat het wel kan. M.i. wordt er echter vaak te warm en te vochtig gebroed, men mag m.i. de eieren in een kastbroedmachine ook niet aan wind blootstellen.

Men kan misschien deze ervaringen aan zijn eigen ondervindingen testen, maar heeft men goede resultaten, verander dan a.u.b. niets want ook diverse plaatselijke omstandigheden spreken een geducht woordje mee.

Frans Schneider

van de vrije jacht voor iedere Germaan. Vanaf dat moment ontstaan de jacht- en visrechten als heerlijke rechten van hoge of smalle heeren. Slechts de geprivilegieerde adel bleef gerechtigd om te jagen.

Simon van Leeuwen heeft dit in zijn boek *Een kort begrip van het Rooms-Hollands-Reght* (Leiden, 1652) als volgt onder woorden gebracht: 'Het vangen van de wilde Beesten, alhoewel van den beginne af algemeen is geweest, ende sonder onderscheyt van personen, so wel by den armen als den rijken wiert gepleeght, soo is noghtans, van tijdt tot tijdt, seeckere ordre ende reglement daer op gestelt, ende is de saccke om sonderlinge bedenckingen ende gewichtige redenen so verre gebracht dat het selve den Princen, Heeren, ende andere hooge Overigheden eygen, ende als Erve is geworden.' In het Placaat over 't recht van de Jagt in Holland van 28 Julij 1795, werden deze heerlijke jachtrechten afgeschaft. In artikel 1 werd aan ieder het recht toegekend om, met uitsluiting van anderen, op eigen gronden te jagen. De bevoegdheid tot jagen, dus het zich toeëigenen van wild, kwam nu toe aan de landeigenaren.

### Engels wild is 'qualified property' van de landeigenaar

De juridische vraag rijst of de onbevoegd jagende, de stroper, eigenaar werd van het door hem bemachtigde wild. Weliswaar was de stroper niet bevoegd om te jagen maar op het moment dat hij er in slaagde het wild te bemachtigen, dan verschaft hij zich de feitelijke heerschappij over iets wat daarvoor van niemand was, een 'res nullius'. Hij verkreeg door middel van toeëigening de eigendom. Dit wordt niet anders als men weet dat bepaald was dat de stroper verplicht was het door hem gestroopte wild te bezorgen bij de houtvester, die het gestroopte wild in beslag kon nemen en de stroper een boete kon opleggen. Een stroper was dus, en dit zeg ik met nadruk, geen dief. Om het simpel te zeggen, de stroper pakte iets wat hij niet pakken mocht. Hij mocht dit niet doen, omdat een ander, de jachtgerechtigde, bij uit-



Niet meer zo wild...

Foto: F.A. Smaels

sluiting bevoegd was. Maar het is niet zo dat de stroper het wild niet mocht bemachtigen, omdat dit al van iemand anders zou zijn. Pas dan zou er sprake zijn van diefstal.

Hoe grondvestten de rechtsgeleerden uit de tijd van het oud-vaderlands privaatrecht de schijnbare tegenstrijdigheid dat men, hoewel men niet bevoegd was om toe te eigenen, op het moment dat men dit toch deed de eigendom verkreeg? Men meende dat iemand door het positieve recht zelf niet belet kon worden om het wild daadwerkelijk te bemachtigen. Dit omdat het vangen van het wild beschouwd werd als een natuurlijk recht, onveranderlijk en aan alle mensen toegelaten. In zijn *Beginselen des Rechts* ('s-Gravenhage 1729) brengt Johannes Voet dit als volgt onder woorden: 'Maer dit is noodigh te wecten, dat niet aen de verkryging van het gevangen dier, maer aen het recht van te jaegen vermindering toegebracht is. Van waer zoo een gemeen mensch, ofte iemand anders, die geen recht van te jaegen heeft, een wild met jaegen gevangen heeft, al of hy schoon in de straf door de wet vastgesteld vervallen is, zoo wordt het dier nochtans de zyne, en al is 't dat 'er geboden het gevangene den vanger afgenoomen te worden, geschiet het niet zo zeer, om dat het des vangers eigen niet is geworden, als wel dat het als aen eenen onwaerdigen en tot straf geschiede; t'eenemaal om dezelfde redenen waerom zoodaenigen luiden de netten en andere jachtgereedschappen afgenoomen worden. Dat zoo wanneer dat gecne, 't het welk op zoodaenigen wyze gevangen, eenen anderen ter goeder trouwe acnneemden

uit een rechtmaetige oorzack overgeleverd is, zoo zal hem het selve niet konnen afgenoomen worden: want hy bezit geen gestoolen of anders goet, dat 'er aental opgedaen kan worden; noch daer kan niet gezegt worden hy straf te verdienen, die niet misdaen; noch tegens de wet gezondigd heeft. Hier aen is niet ongelyk het geene wy, van een wilt op eens anders lant gevangen gezegt hebben, het selve des vangers te worden, alhoewel op eens anders goet tegens dank van den eigenaar te jaegen niet toegelaeten is.'

#### De Code Civil

De grote jurist Demolombe (J.C.F. Demolombe, *Cours de Code Napoléon*, Brussel 1882) achtte het evident dat een ieder de eigendom van het wild verkreeg door middel van toeëigening, onafhankelijk van de bevoegdheid om te jagen. Ook onder vigeur van de Code Civil verkreeg niet alleen de bevoegde jager maar ook de onbevoegde stroper op het moment van de toeëigening de eigendom van het wild.

#### Het Burgerlijk Wetboek van 1838

In het Burgerlijk Wetboek van 1838 werd een uitdrukkelijke regeling gegeven voor de toeëigening van het wild. Artikel 641 gaf bij uitsluiting het recht om te jagen en te vissen aan de eigenaren van de grond en het water. Een ander was niet bevoegd tot toeëigening van het wild. Het artikel luidde als volgt: 'Het regt om zich het wild of de visschen toe te eigenen behoort, bij uitsluiting, aan den eigenaar van den grond waarop zich het wild, of van het water waarin zich de visschen bevinden; behoudens de regten door derden



## DIER VAN DE MAAND

### HET VLEGEND HERT

In het tijdperk vóór de geologische periode die het Cambrium genoemd wordt, meer dan 600 miljoen jaar geleden, ontstond op aarde de soortenrijkste – meer dan 800.000 soorten – stam van het dierenrijk: die der Geleedpotigen. Deze stam wordt zo genoemd omdat alle vertegenwoordigers ervan gelede poten, bestaand uit enkele scharnierende delen, hebben. De geleedpotigen waren geëvolueerd uit ringwormen (gelede wormen), de groep waartoe nu nog o.a. de regenworm en de bloedzuiger behoren. Van hun ringwormachtige voorouders erfden de geleedpotigen het gesegmenteerde lichaam, het touwladderzenuwstelsel en de stof chitine waaruit het uitwendig skelet bestaat. Bij de duizend- en miljoenpoten vindt men de oorspronkelijke ringwormbouw nog het zuiverst terug, met de gelede pootjes aan elk segment.

Uit die gelede pootjes ontstond in de loop der evolutie een ongelooflijke variatie aan organen met verschillende functies zoals looppoten, kieuwpoten, scharen en allerlei vormen van monddelen; men spreekt in dit verband van *homologe organen*. Het harde, uitwendige chitinepantser brengt problemen met zich mee, omdat het de groei belemmert. Sommige geleedpotigen lossen dit op door regelmatig te vervellen en dan vóór het nieuwe skelet hard is snel 'even' te groeien.

Dit doen bv. de krabben en kreeften. Andere groepen groeien en vervellen alleen tijdens het larvestadium, de volwassen vorm – het imago – groeit niet meer. In het Siluur al bevolken de eerste geleedpotigen, duizendpoten en schorpioenen, het land; in het steenkooltijdperk, het Carboon, treft men de eerste vertegenwoordigers van de klasse der insecten aan.

Bij de insecten zijn er van de vele gelede pootjes slechts zes overgebleven. Om de problemen bij de groei op te lossen, kennen insecten een metamorfose of gedaanteverwisseling; de larve is enorm vraatzuchtig en slaat vetvoorraden op die in een popstadium worden gebruikt om het imago te doen ontstaan. Uit plooiën van de rughuid ontstonden vier vleugels, waarvan er bij sommige soorten twee of alle vier weer veranderd of verdwenen zijn. Dit komt o.a. voor bij de orde der kevers of torren. Hier zijn de voorvleugels vervormd tot schilden vandaar dat de Latijnse naam van de orde Coleoptera of schildvleugeligen luidt. Deze schubvormige voorvleugels bedekken de twee achterste, die voor het vliegen gebruikt worden, geheel of gedeeltelijk. Veel soorten kevers gebruiken de vleugels niet meer of deze zijn verloren gegaan (loopkevers). In soortenrijkdom overtreft de orde der kevers – met meer dan 300.000 soorten – alle andere groepen in het dierenrijk. In Ne-

derland komen er 4000 soorten van voor. De monddelen van de kevers zijn altijd bijtende. De larvetijd neemt verscheidene jaren, soms drie tot vijf jaar, in beslag. De larven hebben vaak goed ontwikkelde poten en kaken en zijn soms al geduchte rovers zoals die van de geelgerande waterkever en het lieveheersbeestje. Engerlingen, ritnaalden en meelwormen zijn larven van resp. de bladsprietkevers of scarabeïden, de kniptorren en de meeltorren. Tot de orde der kevers hoort ook de familie der vliegende herten (Lucanidae). Hiervan komen in Nederland en België vier soorten voor waarvan 'het' Vliegend Hert (*Lucanus cervus*) de grootste, tot 50 mm., is. Slechts zelden is het onderscheid tussen mannetje en vrouwtje zo groot als bij de vliegende herten. De bijtende bovenkaken bij het mannetje zijn vergroeid tot een soort 'gewei'. Hierdoor kan het mannetje niet zo krachtig meer bijten als het vrouwtje. Dit gewei wordt gebruikt om in de paartijd mededingers te verjagen, het concurrerende

mannetje wordt ermee weggeslingerd. Het domein van het vliegend hert zijn oude eikenbossen met veel eikestronken. De volwassen kever leeft van de zoete vloeistof die uit beschadigde eikestammen stroomt en de larve ontwikkelt zich in het vermolmd hout van oude eikestronken. Dit larvestadium duurt vijf jaar, de volwassen kever vliegt slechts één maand, juni, rond! Het aanwezig zijn van oude eikestronken is dus essentieel voor de levenscyclus van het vliegend hert. Door het ontbreken hiervan is het dier in ons land zo zeldzaam geworden dat het beschermd is. Slechts plaatselijk komt het nog voor op de Veluwe. Als de krachtige, negen à tien cm lange, larve zich gaat verpoppen tot een 'vrije' pop – d.w.z. dat er géén cocon wordt gevormd – en daartoe in de eikestronk een stevige, ovale wieg maakt, doet zich het merkwaardige verschijnsel voor dat de larve waaruit een mannetje zal ontstaan 'instinctief' een grotere wieg aanlegt waarin ruimte is voor het toekomstige gewei. De natuur doet ons telkens weer verwonderd staan!

J. J. L. Huber

Foto: Frans Roosensteel

